

A lap újra közöl egy *Ton Koopmann*al még 1996-ban Svájcban publikált beszélgetést. A neves orgona- és csembalóművész karmesteri munkájáról is vall, feltárva annak számos olyan részletét, melyek ma a zenével való igényes foglalatossághoz elengedhetetlenek: a források kritikai elemzése, a művek értelmezése koruk nemcsak zenei, hanem egész kultúrájával (többek között költészetével, festészetével és életérzésével) való kölcsönhatásban. Koopman zenei produkciók előkészítéséhez külön zenetörténész-könyvtárost foglalkoztat, emellett tanítványai segítségét is igénybe veszi. Bach kantátainak 3 lézerlemezre megőrzött felvételéhez 500 óra forráskutatást végeztek.

Az újságot folyóiratok, könyvek, kották gazdag (30 oldalas!) szemlerovata valamint rendezvénytár zárja.

Enyedi Pál

Ars Organi 50 (2002) december

A folyóirat téli számának élén Hans Steinhausnak a francia barokk orgona echóművéről készített tanulmánya áll. A szerző bemutatja e basszus fekvés nélküli mű különféle történeti típusait, Pierre Thierrynek a XVII. század közepén épített 7 regiszteres manuáljától (szétbontott 5 soros Cornet, Cymbale, Cromorne) Johann Andreas Silbermann elzászi mester és Dom Bédos késő barokk, már Cymbale nélkül készített echóműveig. Figyelemreméltó, hogy az orgonaépítészeti változatossággal szemben a korabeli orgonakönyvek előszói és regisztrálási utasításai az echóműben csak a Cornet sípsorainak használatára szorítkoznak. A továbbiakban Steinhaus a XVII/XVIII. század fordulóján épített középnevet orgonák mellműveinek vizsgálatából arra a következtetésre jut, hogy azok kialakulását —Hans Klotz korábbi megállapításaival ellentétben— nem befolyásolták a hasonló diszpozíciójú francia barokk echóművek. Így J. S. Bach 1707-es mühlhauseni orgonatervének „franciás” vonásai is valószínűleg a helyi hagyomány folytatásáról és nem idegen hatásról tanúskodnak.

Michael Gerhard Kaufmann a XIX/XX. század fordulóján élt jelentős német evangélikus egyházzenei, a másfél évszázada született Johannes Graf (1853–1923) munkásságát ismerteti. Graf kántortanítóként Esslingenben kezdte pályafutását, majd stuttgarti konzervatóriumi tanulmányokat követően Heilbronnban, végül, 1889-től az ulmi Münsterben töltötte be a zeneigazgató hivatalt. Orgonista, karvezetői és pedagógiai működése mellett kórusműveket és istentiszteleti célra orgonadarabokat is írt; orgonarevizorként számos hangszer —köztük a ma már műemléki védelem alatt álló giengeni pneumatikus, utóromantikus orgona (III/51/49, Gebr. Link op. 480, 1906)— tervét készítette el.

Johannes Matthias Michel a német későromantikus-impreszionista orgonazene legjelesebb komponistája, Sigfrid Karg-Elert hangzásvilágáról ír. Karg-Elert zongorista és zeneszerzési tanulmányokat végzett, így nem befolyásolták valamelyik orgonaiskola hagyományai. Nagy hatást tett rá azonban a harmónium szinte kimeríthetetlenül gazdag és finom hangzása, mely számtalan

harmóniumdarab megírására ihlette. Orgonaideálja közel állt az elzászi reform-elképzelésekhez. Darabjaihoz nemcsak a német romantika alapjátékainak színes palettáját és a crescendohenger mesteri alkalmazását, hanem a nagy redőnyművet, a francia illetve angol ízlés szerint készített nyelvsípokat és a finoman intonált felhangregisztereket is igényelte. A cikkben megtaláljuk Karg-Elert ideálorgonájának hangképét is (III/69), melyet a szerző először op. 83-as pedáletűdjeinek előszavában jelentetett meg. A komponista elfogadta és a végletekig kihasználta kora modern orgonájának a pneumatika és az elektromosság nyújtotta lehetőségeit, különleges hangszínek előállításához előszeretettel alkalmazta az oktávkopulákat, és praktikusnak találta a sugaras pedállibentűzetet. Műveinek előadására adott utasításának követését („regisztráljunk jó orkesztrálisan, és mellőzzük a vasárnapi korál-hangzást!”) Bach műveinek interpretálásában is kívánatosnak tartotta.

Thomas Lipski az Északnémet Rádió (NDR) egykori orgonistájának, Gerhard Gregornak (1906–1981) életútját idézi fel halálának 20. évfordulója alkalmából. Gregor Berlinben folytatott egyházzenei tanulmányokat, miközben gyakran lépett fel moziorgonistaként az akkor még népszerű némafilmeket kísérve. 1930-ban lett a hamburgi 1-es stúdió akkor felépített Welte-hangszereinek orgonistája. Sokoldalú tehetségének köszönhetően a rádiónál nemcsak orgonistaként, hanem mint karmester, karnagy, csembalista és zongorakísérő is működött, komoly- és könnyűzenei produkciókban egyaránt.

Wolfgang Lindner írása a Fleiter-cég Münster közelében található, két évtizede megnyitott orgonamúzeumán vezeti végig az olvasót (honlap: www.orgelbau-fleiter.de).

A vallendari Szt. Marcell és Szt. Péter-templom orgonájának történetét ismerteti Jürgen Rodeland. Az eredetileg 1758-ban, a trieri választófedelem kápolnájába épített hangszer (Stumm, II/20) 1788-ban került ebbe a templomba. Elégtelen mérete miatt többször bővítették, átépítették, utoljára a II. Vatikáni Zsinat után, amikor a templom több barokk berendezési tárgyával együtt a XVIII. századi orgonaház is elpusztult. Az ekkor a kereszthajó falára, a szentély közelébe helyezett hangszert a 90-es években, a helyiség XIX. századi belsejének részleges rekonstrukciója során lebontották. Az új, francia romantikus stílusú orgona (III/52, Oberlinger, 1998) a nyugati főbejárat fölé ismét elkészített karzatra került; a két és fél évszázados sípokat a templomhoz nem illő méretezésük és hangzásuk miatt végül nem építették vissza ebbe a hangszerbe.

A mauthauseni r. k. templom új orgonáját (II/22, Rieger/Schwarzach, 2002) Christoph Glatter-Götz mutatja be. A hangszer fő- és pedálműve a karzat kis méretei miatt annak mellvédjébe, a templomhajóba mintegy „belógatva” készült el.

A „Régi és új orgonák” rovatból egy egymanuálos barokk s egy kétmanuálos romantikus orgona felújításáról, valamint egy különleges, íves szélládákkal készült, henger alakú hangszer építéséről értesülhetünk.

Enyedi Pál